

Doc. dr Aleksandar Glavinov
Vojna akademija, Skoplje¹
Mr Nenad Taneski
Vojna akademija, Skoplje

ASIMETRIČNE PRETNJE I NJIHOVA REFLEKSIJA NA MEĐUNARODNU BEZBEDNOST

Rezime: *Teroristički napad na SAD, koji se dogodio 11. septembra, naučnici, analitičari i politički eksperti protumačili su kao rat. Međutim, Al Kaida nije država, već „nedržavni igrač“ - globalna teroristička organizacija. I pored toga što je za napad bila optužena država (utočište ove terorističke organizacije), glavni cilj je bio uništenje „nedržavnih“ neprijatelja. Drugim rečima, najjača zemlja na svetu započela je odbrambeni rat protiv nedržavne naoružane grupe.*

U kratkom vremenskom roku Vlada SAD opisala je svetsku postkonfliktnu životnu sredinu kao sredinu u kojoj bi SAD trebalo da se uključe u borbu protiv nekonvencionalnih i asimetričnih neprijatelja koji, kako su naveli, predstavljaju veliku, čak i stratešku pretnju bezbednosti. Zbog toga su Sjedinjene Američke Države najavile globalni rat protiv terorizma. Deceniju nakon 11. septembra i dalje postoji nedostatak konsenzusa o trenutnom stanju Al Kaide. Dok neki tvrde da je Al Kaida danas slabija nego u 2001. godini, drugi upozoravaju da je i dalje ozbiljna međunarodna pretnja.

Kroz analizu prirode asimetričnih pretnji u protekloj deceniji identifikovaćemo novo asimetrično bojno polje i nove načine delovanja globalnih asimetričnih neprijatelja koji predstavljaju najveću direktnu pretnju međunarodnoj bezbednosti.

Ključne reči: *asimetrične pretnje, asimetrično ratovanje, globalni terorizam, međunarodna bezbednost, Al Kaida.*

Uvod

Nepune tri nedelje posle napada Al Kaide tj. otmice aviona koji su se srušili na Svetski trgovinski centar, Pentagon i Pensilvaniju, tadašnji američki sekretar za odbranu, Donald Ramsfeld objavio je svoj prvi četvorogodišnji pregled odbrane. (QDR, 2001). U njemu je istakao da se američki vojni planovi ne odnose samo za konvencionalne ratove, već

¹ Doc. dr Aleksandar Glavinov, e-mail: aglavinov@yahoo.com; mr Nenad Taneski, e-mail: nenoreal@yahoo.com

da isto tako treba da se razviju strategije sa ciljem da se „spreči poraz od protivnika koji će se oslanjati na iznenađenja, prevare i asimetričan rat kako bi ostvarili svoje ciljeve“. (QDR, 2001: iv). Asimetrične pretnje nisu novost niti su u fokusu stratega. U svakoj eri, pa sve do današnjih dana slabije snage koriste iznenađenje, tehnologiju, novu taktiku ili, kako to neki tumače, kršenje vojne etike sa ciljem da se odupru jakim. Rat u Iraku 1991. godine i teroristička Al Kaida izmijenili su pojmove koji su po raspadu Sovjetskog Saveza predstavljali ulazak u eru mira. Sa ciljem da se stvori kohezija u obezbeđivanju sredstava i sprovođenja strategije, američki Kongres je 1996. usvojio zakon (Public Law 104-201, 1996) koji zahteva od Pentagona da sprovede preporuke iz četvorogodišnjeg odbrambenog pregleda. U prvom izveštaju koji je usledio naredne godine, tadašnji ministar odbrane, Vilijam Koen identifikovao je „asimetrične izazove“ kao glavne komponente budućih pretnji. U zaključku tog izveštaja Koen je naveo: „Protivnici, najverovatnije, traže da dobiju prednost nad SAD preko nekonvencionalnog pristupa, zaobilazeći ili potkopavajući naše snage, koristeći naše slabosti“ (QDR, 1997).

Identifikovanje asimetrične pretnje daleko je lakše nego njeno **definisanje**. Dok se asimetričnost fokusira na to kako da zadrži dominantnu poziciju otkrivajući protivničke slabosti, bez obzira ko je konvencionalno jači, ostaje se bez konsenzusa o konceptu i prirodi asimetričnih pretnji. Viši analitičar u Nacionalnom institutu za javnu politiku, Stiven J. Lambakis ispituje korisnost ovog koncepta u pogledu ostvarenog konsenzusa u vezi sa njegovim značenjem (Lambakis, 2005: 102-108). Ova logika, međutim, nije održiva. Iako ne postoji definicija terorizma, to ne znači da ne treba da se razvijaju strategije borbe protiv njega.

1. Asimetrične pretnje, definisanje i strateški problemi

Asimetrične pretnje **neutrališu** prednost jače snage, a **oslanjaju** se na indirektnu pristupe u postizanju cilja. Postoji nekoliko definicija asimetričnih pretnji. Američka Centralna obaveštajna agencija (CIA) definiše asimetrične pretnje kao „korišćenje inovativnih strategija, taktike i tehnologije od strane slabije države ili nedržavnog protivnika sa ciljem da se izbegne moć jačih i da se iskoristi potencijalna ranjivost većeg i tehnološki superiornijeg protivnika“ (Central Intelligence Agency, 1997: 2). Ovo uključuje:

1) selektivnu upotrebu oružja ili vojne resurse državne ili nedržavne grupe koja će se odupreti, odvratiti, a možda i poraziti brojčano i tehnološki superiorniju vojnu snagu;

2) korišćenje diplomatskih i ostalih nevojnih sredstava ili taktike, tako da se moćne vojne snage obeshrabre ili ograniče u vođenju vojnih operacija.

U svojoj publikaciji „Asimetrične pretnje - novi vojni slogan“ **Pol Man** objašnjava da je asimetrična pretnja novi termin za opise oružja i taktike koje koriste relativno slabiji neprijatelji sa ciljem zaobilaženja tehnološke dominacije zemalja Zapada (Mann, 1998: 55-56). Njihov cilj nije zauzimanje teritorije i ne predstavlja pretnju suverenitetu protivnika. Njihov primarni cilj jeste da oslabe volju i sposobnost protivnika da koriste superiorne konvencionalne vojne kapacitete i da efikasno intervenišu u regionalnim sukobima.

Asimetrične pretnje obuhvataju čitav spektar nesrazmernog zastrašivanja sa kojima bi se Zapad mogao suočiti, počevši od međunarodne građanske neposlušnosti i kriminala, pa sve do vojnih sukoba niskog intenziteta. One se kreću od borbe računarima do rata protiv terorizma ili ucene nuklearnim materijalima iz otpadničkih država, uključujući i upotrebu oružja za masovno uništenje, a takođe i nacionalnu destabilizaciju prouzrokovanu masovnim migracijama.

Da bismo razumeli asimetrične pretnje, prvo moramo shvatiti šta se podrazumeva pod **asimetrijom** i kako se ona odnosi na ratovanje. Uprkos različitim oblicima koji mogu postojati u ratu, asimetrija je važnija u strukturi vođenja rata. Naime, ona u strukturi ratovanja označava da je američki angažman u Avganistanu i Iraku „ograničen“, odnosno SAD nisu u „totalnom“ ratu tj. na nivou kakav je bio u Drugom svetskom ratu (mnogi Amerikanci su čak i neobavešteni o sukobu u kojem je njihova zemlja). U drugom slučaju je potpuno suprotno, učešće u ratu obeju strana je „potpuno“ tj. predstavlja borbu za život i smrt koja će odrediti njihovu buduću egzistenciju. (Mack, 1975: 35-37)

Zbog različitih oblika asimetrije u strukturi rata, mnoge debate su se održale kako bi se na najbolji način definisale **asimetrične pretnje** i **asimetrična ratovanja**. Ove debate izazivaju dosta konfuzije jer često rezultiraju sa različitim značenjima ili pojmovima koji su toliko široki da postaju beskorisni (Gray, 2002: 5). Najbolji pristup boljem razumevanju asimetrije nije u prekom neuspešnom traganju za savršenom definicijom, već kroz **identifikaciju** glavnih karakteristika i posledica asimetričnih pretnji. Kao rezultat toga, asimetrično ratovanje se često koristi kao sinonim za: *netradicionalno, neregularno, nekonvencionalno, niskog intenziteta, gerilu, suprotno od vojnih operacija* ili *sukob malih razmera*. Radi lakšeg tumačenja asimetričnih pretnji - ratova koristićemo sve ove uslove i uspostavićemo sledeću definiciju:

„**Asimetrično ratovanje** je netradicionalni rat koji se vodi između vojno superiorne sile i jedne ili više manjih snaga, a obuhvata sledeće aspekte: evaluaciju i pobedu asimetričnih pretnji, vođenje asimetrične operacije, razumevanje i vrednovanje kulturne asimetričnosti i troškove asimetrične pretnje“ (Buffaloe, 2006: 27). Ova definicija je sveobuhvatna i

tačna, ne samo zato što se odnosi na asimetrične pretnje, već otelotvoruje suprotnost u ovim vrstama pretnji, kulturne faktore, kao i troškove koji su ključni atributi koji se često zanemaruju u drugim definicijama. Pretnja u ovoj definiciji sastoji se od sledećih komponenti: terorizam, kriminal, informacione operacije, uznemirujuće ili nepoznate pretnje. Pretnja je sve ono što čini neprijatelja američkih vojnika koji su se borili u Iraku i Avganistanu. U razdoblju neposredno posle Drugog svetskog rata dominirale su komunističke i nacionalističke ideologije. Danas su ideologije koncentrisane na religiji koja je za ljude moćan pokretač za borbu. Grupe motivisane radikalnom religijom vide sebe kulturno superiornijim u odnosu na moćne vojne snage. Pripadnici takvih grupa veruju da će terorizmom i transnacionalnim organizovanim kriminalom pomoći svetu da postane bolje mesto, bar za određeno stanovništvo za koje tvrde da im služe. Vođeni ekstremističko-fundamentalnim verovanjima, podstaknuti ekonomskom represijom, podržani od strane medija i naoružani nadom da je u smrti slava, asimetrični borci postaju sve nasilniji i dramatičniji u svojim metodama.

Al Kaida je savršen primer te vrste asimetričnih pretnji. Ona koristi savremene metode dokazanih modela ratovanja kojima postiže političke akcije koje imaju za cilj poraz legitimnih demokratskih vlada širom sveta. Osnovno pravilo Al Kaide je da se pravilnom upotrebom superiorne političke volje i strategije može pobediti veća ekonomska i vojna sila. Protiv grupa kao što su Al Kaida i njoj slične teško je se boriti jer su one organizovane tako da prvo osiguraju politički, a onda i vojni uspeh (Stern, 2003: 31).

Al Kaida i druge terorističke grupe ispunjavaju svoje ciljeve u saradnji sa „podzemljem“ u zemljama u kojima su aktivne. Odlikuju se horizontalnim rukovodstvom čija struktura funkcioniše u okviru malih, mrežno povezanih i rasprostranjenih ćelija koje imaju globalni efekat. Danju, njihovi su borci mirni, obični građani, a noću postaju pobunjenici što čini gotovo nemogućim da se njihova nasilna dela otkriju pre nego što se dese (Corum and Johnson, 2003: 7).

2. Asimetrično bojno polje XXI veka

Asimetrično bojno polje u XXI veku ne razlikuje se mnogo od tradicionalnog, bar u taktičkom smislu. Međutim, sa strateške i operativne tačke gledišta bojno polje predstavlja novo i opasno mesto koje se ni na koji način ne može porediti sa konvencionalnim. Intervencije u složenim građanskim ratovima i mirovne misije postali su glavni zadaci američke vojske. Pretpostavlja se da će ove vrste misija, kao i sukobi poput onih u Iraku i Avganistanu na početku ovog veka, najverovatnije, biti karakteristike budućeg asimetričnog bojnog polja (Smith D., Corbin M., Hellman C., 2001: 9)

Međutim, današnji savremeni asimetrični protivnici na razne, vrlo kreativne načine pokušavaju da kombinuju nekonvencionalne pristupe sa ciljem postizanja produktivnijeg efekta. „Imajući u vidu ogromnu snagu američke vojske, mnogi veruju da budući asimetrični protivnici neće imati drugog izbora osim da iznalaze sve moguće prednosti koje bi im omogućile pokušaj napada američke volje za borbom, pokušavajući da pronađu načine da iskoriste i podriju psihološke i fizičke prednosti koje pruža superiorna američka tehnologija i informaciona dominacija” (Williams, 2003: 19). Primer za to je povećana upotreba „slobodne tehnologije“ od strane asimetričnih protivnika. To uključuje sredstva komercijalne mobilne komunikacije, satelitske snimke i pristup internetu.

Iako je u prošlosti aktuelna američka informaciona dominacija mogla da pobedi protivnike, u poslednjih nekoliko godina ta prednost se smanjila. Napad na američke informacione sisteme teško bi isprovocirao Sjedinjene Američke Države da započnu rat u skladu sa sopstvenim okolnostima. Širenje jeftine tehnologije, jednostavne za korišćenje jeste realna pretnja u rukama asimetričnih neprijatelja. To može biti ključ za neprijateljske snage i glavni faktor koji čini današnji asimetrični konflikt mnogo opasnijim nego što je to slučaj sa konfliktima u prošlosti. Ranije, kroz istoriju, nije bilo pojedinaca ili grupa koje raspolažu smrtonosnim resursima ili komunikacionim uređajima neophodnim za povezivanje globalno rasprostranjene organizacije. U današnjem „povezanom“ svetu mogu se izazvati katastrofalni efekti za veoma kratko vreme i na mestu koje je odabrao protivnik (Williams, 2001: 4-5). Žrtve prouzrokovane improvizovanim eksplozivnim napravama protiv američkih vojnika u Iraku i Avganistanu dokazuju da je to istina. Asimetrično bojno polje sada se proširuje i van njegovih fizičkih granica, a ulogu u tome imaju mediji koji utiču na javno mnjenje (Medby, Glenn, 2003: 16). Asimetrični rat se vodi u svim vrstama sukoba, a takođe i kroz sve ljudske aktivnosti. Zato asimetrični neprijatelji preferiraju brutalne napade, dizajnirane da proizvedu dramatičan psihološki efekat. Asimetrični neprijatelj je pokazao da je veoma vešt u sinhronizaciji tih aktivnosti, čime je uvećao svoj uticaj u političkim, ekonomskim i socijalnim arenama. Nasilje se primenjuje, ali njegova prava snaga leži u sposobnosti neprijatelja da efikasno iskoristi informaciono polje kroz kombinaciju mreža i sredstava javnog informisanja (Chase, 2000: 2-3).

Ono što prenose vesti na „Al Džaziri“ širom muslimanskog sveta u velikoj meri predstavlja asimetrično bojno polje. Stopa nepismenosti na Bliskom istoku trenutno je oko 38 odsto tako da je televizija najčešći izvor informacija i dezinformacija. Američka nemogućnost da kontroliše medije u ovom delu sveta je zastrašujuća.

Pored neopipljivih oblasti psihologije, kulture i informatike, asimetrične pretnje počele su da se i fizički kreću od tradicionalnih čvrsto izolovanih terena kao što su oni u Avganistanu, do urbanih terena poput onih u Bagdadu. U ruralnim i urbanim sredinama neprijateljske snage, ipak, potiskuju tehnološku prednost Sjedinjenih Država prevashodno iz vazduha, zahvaljujući skrivanju po lavirintima i planinskim pećinama ili zgradama koje nisu okružene borbama. Pronalaženje neprijatelja u takvim sredinama samo uz pomoć vazdušnih senzora gotovo je nemoguće. Takođe, kada je reč o urbanim terenima i korišćenju vazdušne kinetičke energije, kolateralna šteta je ogromna i dodatno sprečava korišćenje vazduhoplovstva usled političkih ograničenja nametnutih strogim pravilima ratovanja (Singh, 2004: 11-12).

To je, pre svega, zbog toga što je asimetrična ratna scena postala nelinearna i bez ograničenja. Prednje i zadnje granice tradicionalnog bojnog polja su pomerene. Linija između logistike i pešadije, civila i ratnika je izbrisana. Američki vojnici, mornari i piloti moraju da postanu svestraniji u asimetričnoj borbi koja se vodi sa ograničenim kapacitetima. U današnje vreme američka vojska treba da vodi rat koji je politički ograničen, a istovremeno definisan svojom nekonvencionalnošću.

3. Zaključak

Asimetrični konflikt predstavlja dugu borbu. Vreme je saveznik asimetričnog borca. Vijetnamski komunisti su se borili trideset godina, a Palestinci se bore skoro 60 godina protiv Izraela i još uvek se ne nazire kraj sukoba. Asimetrične pretnje računaju vreme decenijama ili generacijama, a ne danima, nedeljama, mesecima ili godinama. Prolongiranje konflikta i iscrpljivanje neprijatelja i njegovih resursa je osnovna strategija asimetričnih pretnji. Bez obzira na to koliko je moćna i tehnološki sposobna zapadnjačka vojska, snaga radikalne verske ideologije i asimetričnih pristupa ratovanja se ne mogu potceniti. Neprijatelj ne može biti poražen od vatrene moći, čak ni zahvaljujući najsavremenijem naoružanju. Naklonjenost država Zapada da se sa asimetričnim pretnjama suoče vojnim pristupom i usmerenom upotrebom vatrenog oružja ne pokazuju efikasnost i najverovatnije neće uspeti. Istorija je puna primera u kojima se jača vojna snaga klanja pred daleko slabijim protivnikom tokom asimetričnih sukoba iz istih razloga. Više se ne može ignorisati činjenica da pobeđe u odvojenim bitkama ne znače potpunu pobeđu u ratu.

Asimetrični pristup zahteva fundamentalnu promenu prioriteta između elemenata zapadne moći, naročito u slučaju vazdušnih napada koji se često primenjuju u borbi protiv asimetričnih pretnji. Ako sile Zapada žele da osvoje asimetrično bojište protiv određenog i neregularnog neprijatelja, onda moraju da promene opšti strateški pristup ratu, svakako uz podršku i političku volju.

Literatura:

1. Lambakis, S. J. (February 2005). „Reconsidering Asymmetric Warfare”, *Joint Forces Quarterly*.
2. Central Intelligence Agency, (1997). Statement of Work for Asymmetric Warfare Threats to US Interests: Expert Panel Support, Washington, D.C. DIA.
3. Mann, P. (April 1998). „‘Asymmetrical’ Threats New Military Watchword”, *Aviation Week & Space Technology*.
4. Steele, R. D. (2002). „The New Craft of Intelligence: Achieving Asymmetric Advantage in the Face of Nontraditional Threats”, SIS Report, Carlisle Barracks, PA: US Army War College.
5. Corum, J.S. and Johnson, W.R. (2003). „*Airpower in Small Wars: Fighting Terrorists and Insurgents*”, Lawrence KS: University Press of Kansas.
6. Schmitt, G.J. and T. Donnelly (2007). „Numbers Matter” in Schmitt and Donnelly, eds. *Of Men and Material: The Crisis in Military Resources*. Washington: The American Enterprise Institute Press.
7. Mrozek, D. J. (1988). „Asymmetric Response to American Air Supremacy in Vietnam,” in: Lloyd J. Matthews, ed. *Challenging the United States Symmetrically and Asymmetrically: Can America Be Defeated?*, Carlisle Barracks, Pennsylvania: U.S. Army War College.
8. Pipes, R. (September 9, 2004), „Give the Chechens a Land of their Own”, *The New York Times*.
9. Al-Manar Television (September 22, 2006), Beirut.
10. Exum, A. (2006). „Hizballah at War: A Military Assessment”, Washington: The Washington Institute.
11. Gray, C. S. (March 2006). „*Irregular Enemies and the Essence of Strategy: Can The American Way of War Adapt?*” Strategic Studies Institute Monograph, Carlisle Barracks, PA: US Army War College.
12. Reveron, D. S. (2004). „*America’s Viceroy’s*”, New York, NY: Palgrave Macmillan.
13. Clausewitz, C. (1976). „On War”, Princeton, NJ: Princeton University Press.
14. Gray, C. S. (March 2006). „Irregular Enemies and the Essence of Strategy”, Strategic Studies Institute, Carlisle.
15. Bush, G. (March 2006). „The National Security Strategy of the United States of America”, Washington, DC.
16. Smith, D., Corbin, M., Hellman, C., (2001). „Reforging the Sword: Forces for a 21st Century Security Strategy”, CDI Report, Washington, DC: Center for Defense Information.
17. Williams, T. (Summer 2003). „Strategic Leader Readiness and Competencies for Asymmetric Warfare”, Washington, DC, *Parameters*.
18. Medby, J., Glenn, R. (2003). „Street Smart: Intelligence Preparation of the Battlefield for Urban Operations”, Washington DC: RAND Corporation.
19. Chase, R. (2000). „Battling the ‘Hydra’: Changing the Operational Factors in 4th Generation War”, Naval War College Research Report.
20. Singh, B. (2004). „Touchstones for the Military Leadership Engaged in Asymmetric Warfare”, US Army War College Strategy Research Report.
21. Medby, J., Glenn R. (2002). „Street Smart: Intelligence Preparation of the Battlefield for Urban Operations”, Santa Monica, RAND.
22. Mack, A. (January 1975). „Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict.” *World Politics* 27, no. 2.
23. Gray, S.C. (Spring 2002). „Thinking Asymmetrically in Times of Terror,”

Parameters 32, no. 1.

24. Buffalo, D. L. (September 2006). „Defining Asymmetric Warfare,” *The Land Warfare Papers*, no.58.

25. Barno, D. W. (Summer 2006). „Challenges in Fighting a Global Insurgency”, *Parameters* 36, no. 2.

26. Fallows, J. (September 2006). „Declaring Victory”, *The Atlantic Monthly* 298, no. 2.

27. Stern, J. (July/August 2003). „The Protean Enemy”, *Foreign Affairs* 82, no.4,

28. U.S. Department of Defense. (September 30, 2001) *Quadrennial Defense Review Report*. dostapno na: www.defenselink.mil/pubs/qdr2001.pdf; datum na pristapuvanje: 15.04.2011. godine.

29. Public Law 104-201, (Sept. 23, 1996). dostapno na: <http://www.dod.mil/dodgc/olc/docs/1997NDAA.pdf>; datum na pristapuvanje: 16.04.2011. godine.

30. U.S. Department of Defense (May 1997). *Quadrennial Defense Review Report*, Section II: The Global Security Environment, dostapno na <http://www.fas.org/man/docs/qdr/sec2.html> datum na pristapuvanje 16.04.2011 godina

31. Li Wei F. (Apr - Jun 2002). „Rethinking Western Vulnerabilities to Asymmetric Warfare”, *Journal V28 N2*, dostapno na http://www.mindef.gov.sg/safti/pointer/back/journals/2002/Vol28_2/3.htm datum na pristapuvanje 01.05.2012 godina

32. Williams, J. N_{st}. (2001). „Matrix Warfare: The New Face of Competition and Conflict in the 21st Century,” (Research Report, Center for Emerging Threats and Opportunities, n.d.), dostapno na <http://smallwarsjournal.com/documents/williams2.pdf> datum na pristapuvanje 21.04.2011. godine.

ASYMMETRIC THREATS AND THEIR EFFECT ON INTERNATIONAL SAFETY

Summary: Pursuant to the consequences of the 9/11 terrorist attacks, researchers, analysts as well as experts in politics have defined this event as a war. However, Al Qaeda is not a state, but a non-state actor, i.e. a global terrorist organization. Despite the fact that the state, deemed the sanctuary of this terrorist organization is considered guilty of the attacks, the main goal was to destroy non-state enemies. In other words, the most powerful country in the world began a defensive war against a non-state armed group.

During a short period, the American government described the global post-conflict environment as an area where the USA is expected to intervene in fighting non-conventional and asymmetric enemies. In their opinion, such enemies represent a great, even strategic threat jeopardizing security which is why the USA announced a global anti-terrorist war. Ten years after the 9/11 attacks, there is still a lack of consensual agreement regarding the current status of Al Qaeda. While some claim that Al Qaeda is weaker now than it was in 2001, others warn that it still presents a serious international threat.

Based on a thorough analysis of the mutating nature of symmetric threats during the past decade, a new asymmetric battle field will be identified as well as new operating manners characteristic of global asymmetrical enemies deemed the biggest direct threat to international security.

Key words: Al Qaeda, asymmetric threats, asymmetric fighting, global terrorism, international safety